

HAŞİMİ-BARZANİ-MALİKİ DENKLEMİ: IRAK'I İKİYE Mİ, ÜÇE Mİ BÖLSEK?

Doç.Dr.Sait YILMAZ*

Irak, 2012 yılında kritik bir sürece girerken, son on yılda olduğu gibi Türkiye basınında Irak ile ilgili haberlere karartma devam ediyor. Kimse Türkmenlerin ne durumda olduğundan, Türk Ordusunun Irak'ın kuzeyindeki PKK terör örgütü yuvalarını temizlemek için neden giremediğinden, Barzani'nin bağımsız Kürt devleti kurulacağı müjdesinden konuşmuyor, konuşamıyor. Kamuoyuna verilen mesaj siyasi çözüm yani Kürtlerle şu veya bu şekilde anlaşılacağı illüzyonudur. Ankara'nın güneydoğu için aklından geçen çözüm, akademik kılıfı ile "yerel yönetimlerin güçlendirilmesi" yani belediyeleri bölücülere bırakmaktır. Irak'ta ise çuvalladık, 2009 seçimlerinde Allawi yani Sünni cepheye oynayan Ankara gene yanıldı. Çünkü güvendiği ABD bile gerçekleri gördü, seçimde Allawi daha çok sandalye almasına rağmen iktidarı kendi eli ile Şii Maliki'ye bıraktı. Bugünlerde Ankara, Suriye'nin de Iraklaşması için ABD ile birlikte her gün yeni bir kışkırtma ile uluslararası kamuoyunun dikkatini çekmeye çalışırken, Irak'ta durum gittikçe kötüye gidiyor. Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El Haşimi, dün (17 Nisan 2012) başkanı olduğum USAM'ın koordinatörlüğünde İstanbul Aydın Üniversitesi'nde "Irak'ın Geleceği" konulu bir konferans verdi, sorularımızı cevapladı. Haşimi'den bugüne kadar duyulmamış, pek çok şey öğrendik ve Irak konusunda daha da karamsarlığa kapıldık. Bugünlerde Barzani de Türkiye'ye geleceğinden bu açıklamalar daha da anlam kazandı. Bu makalede Haşimi'nin açıklamaları çerçevesinde Irak'ta gelinen aşamayı değerlendireceğiz.

Irak'ta Son Durum ve Tarık El Haşimi'nin Başına Gelenler

ABD, kaybettiği savaşları kazanmış göstermek için karşı taraftan biri ile anlaşma stratejisi Irak'ta Şii'lerle hayati geçti. Bunu şimdi Afganistan'da El Kaide'ye karşı Taliban ile anlaşarak yapmaya çalışmaktadır. Amerikalıların Maliki'ye verdiği desteğin altında İran'ın Irak'taki nüfuzunu azaltacağı ve korku yani bir an önce Irak'tan çıkma isteği vardı. Irak'ta Amerika'nın "helikopter baba" olma dönemi sona erdi. Artık Irak, ABD'nin ne gözetiminde, ne yükümlüğünde, ne de vesayetindedir¹. ABD'nin işi Irak'ta bu şekilde bitmiştir. ABD, Irak'tan çekilme sonrası bu ülkede güvenliğin çökmesi halinde müdahale veya İran'a karşı bir hareket için kuvvetlerini Kuveyt'te toplamaktadır. Irak'ta güçlü bir CIA şebekesi oluşturan ABD, bölgesel işlerde geri planda kalma stratejisini Arap hareketlerinde olduğu gibi ön safta Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar'ı kullanarak uygulamaktadır. ABD'nin çekilmesinin ardından Irak'ta Şii'ler, Sünniler üzerinde baskıyı artırdılar. Irak'ta Şii ve Sünnilerin barışma ihtimali çok azdır ve birbirlerine karşı şimdilik Kürtleri kullanmaktadırlar. Ancak Araplar, ABD'nin çekilmesinden sonra mazlum olarak görmedikleri Kürtleri de yok etmenin hesaplarını yapmaktadır. Bu nedenle Kürtler, Türkiye'den değil çok şüphelendikleri Araplardan korkmaktadır².

Türkiye'nin himayesine girmek, Musul ve Kerkük'ü kaybetmek anlamına gelebileceğinden, Kürtler; ABD ve PKK kartı ile statülerini koruma ve kazanım peşindedir. Nitekim ABD'nin Irak'ın kuzeyindeki yönetim ile gizli bir anlaşması ve bazı planları bulunmaktadır. Enerji ve ekonomi alanında özel bağlantılar kurulmuştur.

* İstanbul Aydın Üniversitesi Ulusal Güvenlik ve Strateji Araştırma Merkezi (USAM) Müdürü, saityilmaz@aydin.edu.tr

¹ Douglas Ollivant: The Zero-Sum Game, Foreign Policy, (September 30, 2011).

² Irak'taki gelişmeler ile ilgili bakınız; Sait Yılmaz: Irak Dosyası, Kum Saati Yayınları, (İstanbul, 2011).

PKK'yı yok etme gücü olmayan Barzani, PKK için ABD ile birlikte demokratik yollarla çözüm tavsiyesi yaparken kendisi Türkmenleri her gün katletmekte, susturmakta, kimliklerini değiştirmeye zorlamaktadır. Barzani, sadece Irak'ta değil, Güneydoğu Anadolu ve Türk iş ve medya dünyasında taban yaparken ABD'ye güvenmekte, son dönemde Haşimi ile birlikte Sünni kartını da oynamaktadır. Diğer yandan Sünnilerin güçlenmesi Kürtlerin merkezi yönetimde edindiği avantajları tehdit eden en ciddi gelişmedir. Kısaca, durum oldukça karışıktır ve istikrarın olmadığı Irak'ta isyanlar artacak, mezhep ve etnik savaşlar Orta Doğu ülkelerine yayılacaktır. Eğer Irak'ta güvenlik güçleri ülkede tam kontrolü sağlar, şiddet sona erer, farklı çıkar grupları arasında 'uzlaşma sağlanır', anayasa geliştirilir, merkezi yönetim güçlendirilir, bölgesel yönetimlerin yetkileri tayin edilir, Kerkük'ün ve Musul'un statüleri belirlenir, enerji gelirlerinin dağıtımında anlaşma sağlanır ise güçlü bir federal Irak devleti kurulur. Bütün bu koşulların yerine gelmesi ise oldukça zor hatta imkansız gibi gözükmektedir.

Haşimi'ye dönecek olursak, Irak'ın en kıdemli Sünni Arap politikacısı olan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El Haşimi, geçen aralıkta son ABD askerinin Irak'tan çekilmesinin üstünden 24 saat geçmeden Maliki tarafından ölüm mangaları kurmakla suçlanıp, tutuklanmasını emredilince, Erbil'e sığındı. Haşimi'nin Irak'ın kuzeyine sığınmasında Türkiye etkili oldu. Haşimi, ilk yurt dışı gezisi kapsamında önce Katar ve Suudi Arabistan'a gitti sonra Türkiye'ye geldi. Haşimi'ye göre; "Maliki, adaletsizlikleri, yolsuzlukları, hatalı yönetimi ve Kürt yönetimiyle Bağdat arasında sorunların çözülememesini eleştirmesinden rahatsızdı. Suriye rejimi düşmeden beni etkisizleştirip, rakipsiz kalmak istemiş olabilir" demektedir. Haşimi'nin Irak yasalarına göre dokunulmazlığı olduğu halde göz ardı edilmektedir. Dedeleri Osmanlı döneminde general olan Haşimi ailesi Irak'ın kurulmasından bu yana ülke yönetiminde önemli roller edindiler. Haşimi'ye göre kendisi işkence ile alınan itiraflara dayanılarak de hedef alındı, korumalarından üç kişi işkence esnasında hayatını kaybetti. İki erkek ve bir kız kardeşi öldürülen Haşimi'ye göre saldırıların nedeni kendisine gözdağı vermek, ülkeden çıkmasını sağlamaktı. Haşimi, Irak'ta kalmaya ve mücadeleye devam edeceğini söylemektedir.

Tarık El Haşimi'nin Açıklamaları

El Haşimi, Türkiye'nin Irak'ta yaşananlar nedeniyle kaygılı olduğunu söyledi. El Haşimi, "Türkiye, gelecek için kaygılı. Araplar da, Katar da kaygılı. Irak, gerçek bir yol ayrımına yaklaştı. Yeni bir mezhep çatışmasını gösteriyor tüm göstergeler. Kürtler, Türkler, Sünniler, Şiiiler var. Silahlı olmasa da siyasi çatışmalar var. İstanbul'dan bakınca Irak'ın geleceği için zor günler görüyorum. Tabii endişelenmekte çok haklı komşu ülkeler" dedi. Haşimi, Maliki'nin otoriteyi kendinde toplamakta olduğunu ve mezhepçilik yaptığını söyledi. 2010 seçimlerinde Allawi'nin Sünni Irakiye Listesi en fazla sandalyeyi kazanmasına rağmen hükümeti kurma görevi Şii Maliki'ye verilmişti. Haşimi'ye göre Sünniler, çıkarları birleşen ABD ve İran engeline takıldı, Türkiye yalnız bırakıldı. Erbil Anlaşması'nı Irakiye Listesi, Kürdistan Listesi ve Ulusal Dayanışma Listesi imzaladı. Maliki, bugünkü hükümetin doğmasını ve güvenoyu almasını sağlayan Erbil Anlaşmasını ihlal etmiş, anlaşmanın imzalanmasında sonra tüm bağlayıcı şartları uygulamaktan vazgeçmiştir.

Haşimi, Erbil Anlaşması'nın Maliki'nin yerine getirmedeği bağlayıcı hususlarını şu şekilde açıklamaktadır;

- Anlaşmada diğer gruplara verileceği öngörülen pek çok makam hala boştur. Maliki; bu makamlar arasında bulunan Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı,

Genelkurmay Başkanlığı, İstihbarat Başkanlığı ve Ulusal Güvenlik Müsteşarlığı gibi pek çok makamı kendi kontrolünde tutmaktadır.

- Anlaşmada yer alan; hukuki soruşturmalar, insan hakları, petrol kaynakları, servet dağılımı, Kerkük ve çekişmeli bölgeler ile ilgili dosyalar için öngörülen hususlar göz ardı edilmiştir.

Haşimi, Sünni Araplar içinde Irak'tan gönderilmeye çalışılan altıncı kişi olduğunu söylemektedir. Haşimi ile ilgili karar verilecek davanın görülmesine iki hafta kaldı. Barzani, Haşimi'nin durumunun çözümü için tüm tarafları bir yuvarlak masa etrafında toplamayı amaçlayan bir öneri getirdi. Ancak, Barzani'nin bu önerisi saf iyilik amaçlı değildir, toplantı öncesi eyalet olmak isteyen iller sorununun çözülmesini istemektedir. Maliki, Selahattin ve Diyala'nın eyalet olma isteğine onay vermemektedir. Haşimi, Türkiye'den ayrılmadan Barzani de gelmektedir. Yani Irak'ın kaçta bölüneceği ve Barzani'nin beklentileri ile ilgili pazarlıklar Türkiye'de devam edecektir. Haşimi'ye göre sorunlar ABD ve İran karşı safta olduğu için sorun çözülmemiştir. Haşimi, açıklamaları boyunca lafı her geçtiğinde ABD'yi "Büyük Şeytan" olarak nitelendirmekte ve ABD ile İran arasında bir anlaşmadan söz etmektedir. Haşimi'ye göre ABD, Irak'ı yüzüstü bırakıp, kendi seçimlerinin derdine düştü ve artık Irak umurunda değildir. Sonuç olarak Haşimi, Irak'ta bir iç savaşı oldukça olası görmekte hatta daha tehlikelisine yani diğer ülkelerin de müdahil olabileceği bir senaryoya dikkat çekmektedir.

Sonuç Yerine; Irak'ı kaçta bölssek?

Haşimi'nin Mesut Barzani tarafından sığınma talebinin kabul edilmesinin ardından Irak'ın kuzeyindeki yönetim ile Bağdat hükümeti arasında gerginlik yaşanmıştı. Bağdat hükümetiyle aralarındaki krize dikkat çeken bir Kürt milletvekili, "Biz Haşimi'nin hatalarının bedelini ödemek istemiyoruz, bu yüzden Bağdat ile aramız açıldı, üstelik Haşimi ve Sünni gruplar her zaman Kürtlere muhalif olmuştur" dedi. İran, Tarık El Haşimi'nin Türkiye ziyaretini yakından izliyor. Press TV haberinde "Türk polisi, kaçak Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısını koruyor" demektedir. Irak hükümeti ise defalarca diğer ülkeleri Haşimi'yi kabul etmemeye çağırmıştı. Haşimi, Türkiye'de Başbakan Tayyip Erdoğan, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve MİT Müsteşarı Hakan Fidan ile de görüştü. Haşimi, yakında onlarla üçlü bir zirvede tekrar buluşacağını söyledi ve "Allah'a şükür, vizyonlarımız uyuyor. Türkiye Irak'taki durumdan endişeli. Hakan Bey zaten benim arkadaşım" dedi. Görünen o ki, Türkiye, Maliki ile ilişkilerini daha iyiyi götürme yerine Sünni Haşimi kartını oynamaya devam etmek istemektedir.

Haşimi, Irak'ın kuzeyindeki PKK terör örgütü faaliyetleri için önerdiği çözüm önerisi Türkiye'nin kendi sınırları içerisinde siyasi çözüm bulması yani bölücülerle pazarlık yapmasıdır. Nitekim Barzani'nin bağımsız devlet kurma isteği ile ilgili sorumuzu Haşimi, Barzani'nin bu konuda nötr olduğu cevabı ile geçiştirdi. Haşimi, Sünni Arap Haşimi Krallığının varisidir ve Irak bölünürse Irak'ın ortasında böyle bir Krallığı yeniden canlandırmanın hayali içindedir. Türkiye'nin iyimser planlarına göre Irak en fazla ikiye bölünebilirdi. Yani Türkiye'ye göre Irak ikiye bölünse bile Sünni Araplar ve Kürtler bir arada olacaktı. Ancak, Irak'ın kuzeyindeki gelişmeler bizim en başından beri Irak'ın üçe bölüneceği haberlerini doğruluyor. Buna şimdilerde yeni bir senaryo eklendi. Suudi Arabistan ve Katar ile birlikte Sünni cephe peşindeki Ankara hükümetinin Suriye'den de bir parçayı Haşimi'ye ayırdığı konuşuluyor. Yani Suriye ile ilgili çok özel planlar söz konusudur. Unutmayalım Haşimi, Ankara'dan önce - Türkiye'yi Suriye'nin üzerine salan, Suudi Arabistan ve Katar'ın adamıdır.